

ФОНД
НАУЧНИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

25 години

ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО АГРОБИЗНЕС И РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ
Юбилейна международна научна конференция БЪЛГАРИЯ НА РЕГИОНИТЕ

Перспективи за устойчиво регионално развитие

27-28 октомври 2017 г., Пловдив, България

25 years

UNIVERSITY OF AGRIBUSINESS AND RURAL DEVELOPMENT
Jubilee International Scientific Conference BULGARIA OF REGIONS

Sustainable Regional Development Perspectives

27-28 October 2017, Plovdiv, Bulgaria

<http://regions.uard.bg>

Public Revenue of Direct Tax - Trends and Challenges

Tanya Todorova

University of agribusiness and rural development - Bulgaria

Abstract: The discussion on the role of the state, the amount of public revenue and the budget balance to maintain a balance between economic stability and social justice lasts for decades. The need for active participation of the state in the economy and the use of taxes as a fiscal instrument is tangible. The slowdown in global, regional and national economic growth is a challenge to the stability of the budget. In present study, the subject of research is the public revenue from direct taxes, and the subject - the tendencies and the challenges for the optimization of their structure. The aim is to clarify whether there is a need to change the ratio of "deforming" and "non-deforming" taxes through a comparative analysis between Bulgaria and other newly admitted countries in the EU (Cyprus, Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Malta, Poland, Slovakia, Slovenia and Romania). The main task is to justify the need to build a long-term strategy for increasing the efficiency of the tax policy pursued in order to achieve sustainable economic growth.

Keywords: fiscal policy, public revenue, budget deficit, budget surplus.

Публичните приходи от преки данъци – тенденции и предизвикателства

Таня Пламенова Тодорова

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите – Пловдив

Резюме: Дискусията, свързана с ролята на държавата, с размера на публичните приходи и бюджетното салдо за поддържане на баланс между икономическа стабилност и социална справедливост продължава десетилетия. Необходимостта от активно участие на държавата в икономиката и използването на данъците като фискален инструмент е осезаема. Забавените темпове на икономически растеж в световен, регионален и национален аспект са предизвикателство пред стабилността на бюджета. В настоящата разработка обект на изследване са публичните приходи от преки данъци, а предмет – тенденциите и предизвикателствата пред оптимизирането на тяхната структура. Целта е да се изясни дали е налице необходимост от промяна в съотношението „деформиращи“ и „недеформиращи“ данъци чрез сравнителен анализ между България и останалите новоприети в ЕС държави (Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия, Словения и Румъния). Основната задача е да се аргументира необходимостта от изграждане на дългосрочна стратегия за повишаване на ефективността на провежданата данъчна политика с цел постигане на устойчив икономически растеж.

Ключови думи: фискална политика, публични приходи, бюджетен дефицит, бюджетен излишък.

През последните години въпросът за оптималната данъчна структура при неутрално влияние върху размера на приходната част в бюджета придоби особена актуалност. За по-конкретен анализ на публичните приходи в България и за определяне на възможностите за тяхното оптимизиране е необходимо да се изследват тенденциите в развитието на приходите от косвени данъци като данък добавена стойност, преки данъци върху личния доход и корпоративните доходи и социалноосигурителните вноски за сметка на работника и работодателя. Конкретните възможности за оптимизиране на публичните приходи се свързват и с особеностите на данъчната структура в отделните държави, които са обект на настоящото изследване.

Изследването на динамиката на публичните приходи в зависимост от структурата на данъчната система е от особено значение от гледна точка на съотношението между т. нар „деформиращи“ и „недеформиращи“ данъци¹. От теоретична гледна точка в зависимост от тяхната функционална класификация към деформиращите данъци се отнасят: текущите данъци върху личните доходи и имуществото; данъците върху корпоративния доход;

---

¹ Benos, N. Fiscal Policy and Economic Growth: Empirical Evidence from EU Countries. 2009, p. 7.

социалноосигурителните плащания. Към недеформиращите данъци спадат данъците върху потреблението и вноса или т.нар. косвени данъци.

Разпределението на публичните приходи в зависимост от вида на данъка отразява провежданата от правителството политика по отношение на управлението на бюджета. Видими са някои тенденции, които са характерни за публичните приходи през последното десетилетие. Те са израз на икономическата политика на България в съответствие с изискванията, произтичащи от членството на страната в Европейския съюз и Пакта за стабилност и растеж. Важно значение има изследването както на данъчните приходи в бюджета като процент от БВП, така също и тенденциите в изменението на данъчните ставки по отношение на данъците върху корпоративната печалба и личните доходи на населението. Публичните приходи от данъци върху доходите (Таблица 1) включват средствата, получени от лични подоходни данъци, различни данъци върху имуществото, а също така и от данъци върху корпоративната печалба на фирмите.

Таблица 1. Публични приходи от преки данъци – личен доход и корпоративна печалба (в процент от БВП) 2006/2015 г.²

Държава	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Средно ³
България	4,6	7,2	5,8	5,3	4,9	4,6	4,7	5,1	5,4	5,5	5,3
Чехия	8,4	8,6	7,6	6,9	6,6	7,0	7,0	7,2	7,4	7,4	7,4
Естония	7,0	7,4	7,7	7,4	6,6	6,3	6,6	7,1	7,4	7,9	7,1
Кипър	9,3	12,0	11,2	9,7	9,5	10,2	9,8	10,3	10,2	9,9	10,2
Латвия	7,9	8,3	9,1	7,0	7,4	7,3	7,7	7,7	7,8	7,8	7,8
Литва	9,5	9,1	9,2	5,9	4,6	4,3	4,8	5,0	5,1	5,5	6,3
Унгария	9,2	10,1	10,3	9,7	7,9	6,3	6,8	6,6	6,8	6,9	8,1
Малта	11,3	12,6	12,1	13,0	12,2	12,3	13,0	13,6	14,3	14,1	12,9
Полша	7,4	8,3	8,4	7,2	6,7	6,7	6,9	6,8	6,9	6,9	7,2
Румъния	6,0	6,7	6,6	6,2	5,7	6,0	5,9	6,0	6,3	6,7	6,2
Словения	9,0	9,0	8,7	8,1	8,0	7,8	7,6	7,1	7,2	7,3	8,0
Словакия	6,4	6,4	6,7	5,9	5,7	5,8	5,8	6,4	6,9	7,2	6,3
ЕС (28 държави)	13,0	13,2	13,0	12,2	12,1	12,3	12,6	12,8	12,8	12,9	12,7
ЕС (15 държави)	13,4	13,6	13,4	12,6	12,6	12,8	13,2	13,4	13,4	13,5	13,2

Забележка: Посочените данни са актуални към 31.03.2017 г.

Анализът на данните от таблицата показва, че приходите в бюджета от преки данъци в България като средна стойност са около 5,3%. Покачването на приходите е незначително – от 4,6% през 2006 г. до 5,5% през 2015 г. Този факт може да се оцени като положителен, ако е съпроводен от осезаемо ограничаване на бюрокрацията и дела на сивата икономика и укриването на доходи. Важно е също така да се отбележи, че въвеждането на

² Източник: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics

³ Изчислява се средна аритметична величина на публичните приходи от преки данъци за всяка отделна държава.

пропорционални данъчни ставки или т.нар. „плосък данък“ в България през 2008 г. по никакъв начин не се е отразил върху приходите в бюджета от преки данъци. Данъчното облагане в нашата страна дотогава е различно за хората с различни доходи и се прилагат прогресивни данъчни ставки. В резултат на това тежестта на данъчното облагане е най-голяма върху малкия и средния бизнес, средната класа и управленския персонал или като цяло са „наказани“ хората с предприемачески умения и с по-високо образование. Казано с други думи, най-тежко се облага тази част от населението, на чиито усилия се дължи икономическия растеж в една държава и благоденствието на нацията.

Следователно може ясно да се заяви, че намаляването на най-високите данъчни ставки върху личните доходи от 24% през 2007 г. на 10% през 2008 г.⁴, която данъчна ставка е запазена и до 2015 г. включително, е изключително положително действие от страна на правителството. Данъците върху корпоративната печалба на фирмите също са редуцирани от 15% през 2007 г. на 10% през 2008 г.⁵. А ако се направи сравнение с 1997 г., когато най-високата ставка върху печалбата е 40,2%⁶, се вижда, че спадът е четири пъти. По този начин се премахва несправедливостта в данъчното облагане, тъй като усилията се съсредоточават върху разширяване на данъчната база за облагане и увеличаване на броя на коректните данъкоплатци.

В потвърждение на това твърдение са и емпиричните данни за приходите от преки данъци в България: през 2008 г., когато е въведен плосък данък върху доходите на населението, приходите са 5,8% от БВП в сравнение с 4,6% от БВП през 2006 г., когато и доходите на индивидите и печалбата на фирмите се облагат с прогресивни данъци. Въвеждането на пропорционално данъчно облагане не само че не намалява приходите в бюджета от преки данъци, а дори ги увеличава с над 1%. Освен това намаляването на най-високите данъчни ставки редуцира дела на сивата икономика и увеличава размера на събраните средства в бюджета. Изследваните емпирични данни за приходите от преки данъци в бюджета категорично доказват и тезата на Артър Лафер, че едни и същи приходи в бюджета могат да се постигнат при поне две различни данъчни ставки.

От сравнението на приходите от преки данъци (данък върху доходите и корпоративната печалба) в отделните държави се вижда, че в България (средно 5,3%) те са много под средното равнище за всички държави от Европейския съюз (12,7%) или почти 2,5 пъти по-малко. Нашата страна също така е на последно място по средни приходи от преки данъци от всички дванадесет държави, обект на настоящото изследване. Най-високи данъчни приходи има в Малта – 12,9% от БВП, като тази стойност се доближава до средните приходи в петнадесетте най-силно развити европейски държави – 13,2% от БВП. На второ място по средни данъчни приходи е Кипър – 10,2% от БВП. Във всички останали изследвани държави данъчните приходи, както като средна величина, а така също и през целия период на анализ, са под 10% от БВП. В Естония, Полша, Чехия, Латвия, Словения и Унгария те са между 7,1% и 8,1%, а в Румъния – 6,2% от БВП. В Литва и Словакия делът на преките данъци

---

⁴ Taxation Trends in the European Union, Eurostat Statistical books, 2015.

⁵ Taxation Trends in the European Union, Eurostat Statistical books, 2015.

⁶ Taxation Trends in the European Union, Eurostat Statistical books, 2015.

в БВП е 6,3%. Като се има предвид, че според повечето емпирични изследвания на влиянието на данъците върху икономическия растеж, най-негативно е отражението на корпоративните данъци и данък общ доход, може да се обобщи: ниската средна величина на приходите в бюджета от преки данъци във всички изследвани европейски държави е положително явление, което насърчава икономическия растеж и благоприятства икономическото развитие.

През 2007 г. и 2008 г., когато световната икономическа криза все още не е засегнала изследваните европейски държави, данъчните приходи отбелязват и най-високата стойност за цялата извадка от държави. Спад във всички държави, с изключение на Малта, е налице по време на пика на кризата през 2009 г. Най-осезаемо е намалението на приходите от преки данъци през 2015 г. в сравнение с 2006 г., в Литва с – 4% от БВП. Приходите от преки данъци отбелязват спад в още пет от изследваните дванадесет държави: Чехия, Латвия, Унгария, Полша и Словения. В България, както и в Естония, Кипър, Румъния и Словакия, увеличението е незначително – с между 0,9% и 0,6% от БВП. Единственото в Малта нарастването на данъчните приходи през изследвания десетгодишен период е 2,8% от БВП. Във всички държави, както и в целия Европейски съюз, са налице вълнообразни стойности на приходите от преки данъци, като не се наблюдават съществени амплитуди между най-високата и най-ниската им величина.

При съпоставяне между средното равнище на приходите от корпоративен данък (виж Таблица 2) в България с останалите държави от Европейския съюз се вижда, че нашата страна е на шесто място (2,2%), което я поставя в златната среда. Тенденцията, която се наблюдава през последните години, е, че приходите от корпоративен данък са по-малки в сравнение с приходите от лични доходни данъци. Това означава, че по-голяма част от населението разчита на работа като наемни работници и по-малка част развива предприемаческа дейност, и формира корпоративна печалба. Трябва да се следва политика на увеличаване на дела на малкия и средния бизнес, който формира основата на една успешна икономика. Намаляване на корупцията и бюрокрацията може да се приеме като стимул за създаване на повече частни фирми, които генерират добавена стойност и като цяло са по-ефективни от фирмите в публичния сектор.

Данъчните приходи от облагане на доходите и печалбата на корпорациите са по-малки в сравнение с приходите от облагане на личните доходи във всички изследвани дванадесет държави. Тяхната средна стойност е най-висока в Кипър, следвана от Малта и Чехия – съответно 6%, 4,8% и 3,6% от БВП на съответната държава. Единствено в Кипър данъчните приходи от облагането на печалбата на фирмата са над 50% от общите приходи от преки данъци. В Полша, Румъния и Словакия средните приходи от данък върху корпоративната печалба са съответно 2,1%, 2,4% и 2,8% от БВП, а в Латвия, Литва и Словения те са малко под 2%. В третата балтийска държава – Естония, тези приходи са само 0,3% от БВП. Като се има предвид, че корпоративният данък оказва отрицателно влияние върху икономическия растеж, може да се заяви, че тенденцията към намаляване на пределните данъчни ставки на облагане на корпоративната печалба и стремежът към разширяване на

данъчната основа е положителна. Това ще се отрази благоприятно на икономическото развитие на всяка една от изследваните европейски държави.

Таблица 2. Публични приходи от данък върху корпоративната печалба (в процент от БВП) 2006/2015 г.⁷

Държава	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Средно ⁸
България	1,8	3,9	2,8	2,2	1,7	1,7	1,6	2,0	1,9	2	2,2
Чехия	4,4	4,5	4,0	3,4	3,2	3,2	3,2	3,3	3,4	3,5	3,6
Естония	0,4	0,4	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3
Кипър	5,0	6,2	6,5	5,9	5,6	6,3	5,7	6,5	6,4	6,3	6,0
Латвия	2,1	2,5	3,0	1,6	1,0	1,4	1,6	1,6	1,5	1,5	1,8
Литва	2,8	2,5	2,7	1,8	1,0	0,8	1,3	1,4	1,4	1,5	1,7
Унгария	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Малта	3,2	4,5	4,8	5,0	4,9	4,5	5,0	5,5	5,5	5,4	4,8
Полша	2,4	2,7	2,7	2,3	1,9	2,0	2,1	1,8	1,7	1,7	2,1
Румъния	2,8	3,0	2,9	2,4	2,0	2,3	1,9	2,0	2,2	2,3	2,4
Словения	2,9	3,2	2,5	1,8	1,8	1,7	1,2	1,2	1,4	1,4	1,9
Словакия	2,9	2,9	3,1	2,5	2,5	2,4	2,4	2,9	3,2	3,3	2,8

Забележка: Посочените данни са актуални към 31.03.2017 г.

Заключението от направения сравнителен анализ на публичните приходи от преки данъци върху личните доходи и корпоративната печалба е: в България те са твърде ниски, което може да се приеме като положителен факт, ако не се дължи на укриване на данъци и висок дял на т. нар. „сива икономика“. Тяхното оптимизиране в съответствие с икономическата ситуация в България може да бъде в следните насоки:

Първо. Публичните приходи от преки данъци върху корпоративната печалба в България да се увеличат и да достигнат размера на приходите от данъци върху личните доходи, чрез насърчаване на предприемаческата дейност на населението.

Второ. Да се продължи и запази икономическата политика на правителството в България към въвеждане на пропорционални данъчни ставки, тъй като в съответствие с неокласическата икономическа теория, е доказано, че неизкривените данъчни скали се отразяват благоприятно върху икономическия растеж. Ефективност по отношение на приходите от преки данъци може да се постигне, като се разшири данъчната база чрез редуциране дела на сивата икономика. Прилагането на стабилна и ясна законова и нормативна рамка по отношение на провежданата данъчна политика ще насърчи както местните, така също и чуждестранните инвестиции.

⁷ Източник: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics

⁸ Изчислява се средна аритметична величина на публичните приходи от преки данъци върху корпоративната печалба за всяка отделна държава.

Литература

1. Benos, N. Fiscal Policy and Economic Growth: Empirical Evidence from EU Countries. 2009, p. 7.
2. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics
3. Taxation Trends in the European Union, Eurostat Statistical books, 2015.